

03 לאפריל 2019

כ' באדר ב' התשע"ט

ירושלים

חסימת משתמשות ומשתמשים מעמודים רשמיים של נבחרי ציבור ברשתות חברתיות או מחיקת תגובות שכתבו בשל הבעת דעה או ביקורת על הנבחרים אינה חוקתית – נייר עמדה

עמדת הקליניקה לזכויות דיגיטליות וזכויות אדם במרכז הסייבר באוניברסיטה העברית בירושלים¹ הינה כי חסימת משתמשות או משתמשים מעמודים רשמיים של נבחרי ציבור ברשתות חברתיות בשל הבעת דעה או ביקורת על גבי אותם עמודים, כמו גם מחיקת תגובות אלה אינה חוקתית. הכל כפי שיפורט כדלקמן:

פתח דבר

1. לעמדתנו חסימת משתמשים ומחיקת תגובות מעמודים המשמשים כעמודים רשמיים של נבחרי ציבור, בין אם מדובר בשרי ממשלה, ראשי ערים, חברי כנסת או חברי מועצות ברשויות מקומיות, בשל תגובות ובהן עמדות, דעות או דברי ביקורת על הנבחרים הינה פעולה לא חוקית, כמו גם מחיקת תגובות שכאלה, ומכאן שעל הנבחרים לחדול מביצוע. בנייר עמדה זה נעמוד על הפגיעות הנגזרות מחסימות אלה לזכויות לחופש הביטוי וחופש המידע של המשתמשים, ונמק מדוע על נבחרי ציבור לבטל חסימות כאמור ולהתחייב כי מתיחת ביקורת עניינית על התנהלותם לא תהווה עילה לחסימה בעתיד מעמודים רשמיים של נבחרי הציבור ברשתות החברתיות.

תיאור התופעה

2. כניסתו של האינטרנט לחייהם של אזרחים במדינה דמוקרטית לווה בשינוי נרחב של השיח הפוליטי והגישה למידע. בעשורים האחרונים, האינטרנט שיפר באופן משמעותי את יכולת הנגישות של הציבור למידע,² ואם בעבר על מנת לשמוע את דעותיהם או תכניותיהם של נציגי ציבור, היה צורך להשתתף בכנסים פוליטיים או לצפות בראיונות בטלוויזיה, כיום

¹ הקליניקה לזכויות דיגיטליות וזכויות אדם במרכז הסייבר באוניברסיטה העברית החלה לפעול עם תחילת שנת הלימודים האקדמית הנוכחית, כשיתוף פעולה בין מרכז פדרמן לחקר הסייבר (H-CSRCL) המרכז לחינוך משפטי קליני (CLEC) בפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית בירושלים. הקליניקה מתמקדת בהגנה על הזכות לחופש הביטוי והזכות לפרטיות במרחב הסייבר, ומעניקה סיוע משפטי למי שזכויותיהם אלה נפגעו.

² שי חן "חצרים", אתרי אינטרנט ומה שביניהם" מסחרי 6, 15, 15 (התשע"ד).

הדרך העיקרית לקבלת עדכונים תדירים הישר מנציגי הציבור דרך האינטרנט, ובפרט דרך הרשתות החברתיות, בדגש על הרשתות פייסבוק וטוויטר. ברשתות החברתיות, מידע יכול להתפרסם במהירות גבוהה, ולעיתים אף בזמן אמת, דבר שהוא קריטי להפצת מידע ולרלוונטיות שלו. בהתאם לכך, חלקים גדולים מהציבור מסתמכים על הרשתות החברתיות כמקור מרכזי לצריכת מידע, לרבות בנושאים פוליטיים.

3. לצד האפשרות לחשיפה למידע בתדירות גבוהה יותר, האינטרנט, ובמיוחד הרשתות החברתיות, שיפרו באופן משמעותי את היכולת של הציבור להשתתף בשיח הפוליטי. בעבר, על מנת להביע דעה פומבית, היה צורך בפרסום מאמרי דעה בעיתונות או השתתפות בפאנלים פוליטיים בתכניות טלוויזיה ובערוצי הרדיו או ארגון והשתתפות בהפגנות המוניות, בניסיון למשוך תשומת לב ציבורית. כיום, עקב חשיבותן של הרשתות החברתיות כאמצעי להפצת מידע, אנשי ציבור רבים מנהלים דפים ברשתות החברתיות לשם העברת מסרים, והציבור יכול להגיב בהן ולהביע את דעותיו בחופשיות ובקלות רבה, לתפוצה רחבה מאוד, ואולי אף בפני איש הציבור עצמו. זאת, בשונה מהודעות רשמיות המתפרסמות באתרי ממשלה ולא בהכרח נגישות לציבור, ועל פי רוב אינן מתפרסמות באותו היקף, ובאותה התדירות. לכן, עקב הנוחות והזמינות של הרשתות החברתיות, חלק ניכר מהשיח הפוליטי בישראל מתקיים ברשתות החברתיות ובמיוחד בעמודים של נבחרי ציבור. האינטרנט מאפשר למשתמשים להעצים קשרים ושיח כפי שלא ניתן היה בעבר, ומקנה הזדמנויות לאינטראקציה מלאה בסוגיות פוליטיות בתדירות גבוהה.³

4. אולם, דומה כי חלקים מהציבור הישראלי אינם יכולים להשתתף באופן מלא בשיח הפוליטי ברשת, דבר הפוגע בחופש הביטוי ובחופש המידע. זאת, בשל העובדה שאנשי ציבור נוהגים למחוק תגובות של אזרחים מהעמודים שלהם כאשר הן מכילות דברי ביקורת כנגדם או כנגד מדיניותם. חמור מכך, לעיתים חוסמים נבחרי הציבור את המשתמשים מעמוד הפייסבוק שלהם, כך שלא יוכלו להגיב אליהם גם בעתיד.

5. יודגש כי נייר עמדה זה מתייחס אך ורק לעמודים או פרופילים ציבוריים של נבחרי הציבור – כלומר עמודים הנגישים לכלל הציבור (מלבד אלו שנחסמה גישתם) המשתמשים אותם כפלטפורמה מרכזית לשיח עם הציבור הכללי בישראל. בעמודים ציבוריים אלה מציגים נבחרי הציבור את פועלם, ומפרסמים באופן שיטתי תכנים פוליטיים וחברתיים הנוגעים לפעילותם הציבורית. דפים אלה מתאפיינים גם במימון מטעם הגוף הציבורי לצורך תחזוקת הדף.⁴ למיטב ידיעתנו, לפרסומים בעמודים הציבוריים הללו אין חלופה אחרת, שבה ניתן להיחשף לאותו המידע באותה התכיפות ובאותו ההיקף.

³ קרין נהון ושירה ריבנאי בהיר "תעמולת בחירות בראי האינטרנט והרשתות החברתיות: חומר רקע לוועדת בייניש" 3 (ינואר 2016). http://bechirov.gov.il/election/Decisions/vadattaamula/Documents/social_networks.pdf.

⁴ מבקר המדינה דוח שנתי 43 לשנת 2016, נציב תלונות הציבור 40-41 (2017).

6. בהתייחס לחסימת משתמשים ברשת פייסבוק, חשוב לעמוד על נפקות החסימה על-ידי עמוד פייסבוק (Pages), המסגרת בה מתרחשת מרבית האינטראקציה ברשת עם נבחר הציבור⁵. כאשר משתמש נחסם על-ידי עמוד פייסבוק, אין ביכולתו עוד "לעקוב" אחרי העמוד, כלומר לא ניתן עוד להיחשף לפרסומים בעמוד הראשי של פייסבוק, מבלי לחפש באופן אקטיבי את העמוד. בנוסף לכך, המשתמש שנחסם מעמוד פייסבוק אמנם יכול לגשת לאותו עמוד פייסבוק ואף לשתף את התכנים המתפרסמים באותו העמוד בפרופיל שלו, אולם הוא אינו יכול לכתוב תגובות לפרסומים בשרשרות התגובות לפרסומים, או להביע רגשותיו לגבי הפרסום על-ידי "לייק" או הבעת רגש (כעס, עצב וכו').
7. לא מיותר להזכיר כי תופעה זו זכתה להתייחסות מפורטת של מבקר המדינה אשר קבע כי ככל שמדובר בתגובות בעלות תוכן לגיטימי, ולא התבטאויות מסיתות, גזעניות או פוגעניות כלפי איש הציבור או קבוצות אחרות, מדובר בפגיעה בחופש הביטוי, ושאינו במניעת ביקורת לא נוחה כלפי נבחר הציבור הצדקה לפגיעה זו.⁶

חסימת משתמשים פוגעת בזכות לחופש הביטוי ולחופש המידע

8. מחיקת תגובות משתמש מעמוד הפייסבוק הציבורי של נבחר הציבור, על סמך תוכן פוגעת בזכות לחופש ביטוי, שכן היא מונעת ממנו להביע את עצמו ולמתוח ביקורת ציבורית על נבחר הציבור. נזכיר מושכלות ראשונים - עוד מימיה הראשונים של מדינת ישראל, טרם חיקוק חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, הכיר בית-המשפט העליון בפרשת "קול העם" בחופש הביטוי כזכות מרכזית אשר מהווה תנאי מוקדם למימוש של כמעט כל החירויות האחרות,⁷ ולכן יש להגן עליה. במרוצת השנים בית-המשפט העליון המשיך להגן על חופש הביטוי, ותיאר את חופש הביטוי כזכות שבלעדיה מתערער האופי הדמוקרטי של המשטר.⁸ חופש הביטוי אומנם לא מצוינת במפורש בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, אך מעמדה החוקתי של הזכות נדונה בהרחבה בפרשת המפקד הלאומי⁹, בה נקבע כי חופש הביטוי הפוליטי הוא חלק מהזכות החוקתית לכבוד האדם.

⁵ זאת, לעומת חסימה על ידי פרופיל אישי בפייסבוק: כאשר משתמש נחסם על-ידי פרופיל פייסבוק אישי, נמנעת מהמשתמש גישה באופן מוחלט לפרופיל זה. כך, לא ניתן להיחשף לפרופיל באף דרך, ואם המשתמש יחפש את הפרופיל במנוע החיפוש של פייסבוק, הוא לא ימצא אותו. בהתאם, לא ניתן לקיים שום אינטראקציה עם הפרופיל, כגון שיתוף, תגובות או "לייק". גם במידה ואחד מחבריו של המשתמש שנחסם מייצר אינטראקציה עם הפרופיל החוסם, המשתמש לא יוכל להיחשף לתוכן זה. למיטב ידיעתנו השימוש הציבורי שנעשה בפלטפורמה זו על ידי נבחר ציבור נעשה על ידי עמודים, ולא על ידי פרופילים אישיים.

⁶ שם.

⁷ בג"ץ 73/57 חברת "קול העם" בע"מ נ' שר-הפנים, פ"ד ז(1) 871, 878 (1953).

⁸ בג"ץ 14/86 לאור נ' המועצה לקירות סרטים ומחזות, פ"ד מא(1) 421, 433 (1987).

⁹ בג"ץ 10203/03 "המפקד הלאומי" בע"מ נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד סב(4) 715 (2008).

9. מחיקת התגובות המתייחסות לפעילויות הפוליטיות – ציבוריות של נבחר הציבור גורמת לפגיעה קונקרטית בחופש הביטוי הפוליטי של המשתמש. חופש הביטוי הפוליטי הינו בגרעין של חופש הביטוי ועל כן יש לספק לביטויים אלה הגנה רחבה¹⁰ ולאפשר את מחיקתם רק במקרים קיצוניים. בנוסף, במשטר דמוקרטי יש לספק היקף הגנה רחב יותר לביטויי עמדות של קבוצות מיעוט ולביקורת על השלטון, כדי להבטיח ביטוי של דעות מגוונות בשיח הדמוקרטי.¹¹ במקביל, ככל שנבחר הציבור נמצא בתפקיד מרכזי יותר, יש מקום לאפשר ביקורת רחבה יותר שכן פעילותו בעלת השלכות רבות.¹² יודגש שנית, כי עסקינן בדעות לגיטימיות, שאינן מסיתות לאלימות או פוגעות בזכות נבחר הציבור לשם טוב.

10. מעבר לפגיעה בחופש הביטוי, נפגעת גם הזכות לחופש המידע. הזכות לחופש מידע מתייחסת לחופש הפרסם מידע ודעות בציבור,¹³ וכוללת את זכות היחיד והציבור לדעת,¹⁴ ובמקביל, החובה לספק מידע, המוטלת על השלטון ועל נציגיו.¹⁵ עוגניה החוקיים של הזכות מצויים בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו¹⁶ ובחוק חופש המידע, התשנ"ח-1998. ככלל, לזכות למידע ולחופש המידע יש מספר הצדקות מרכזיות. ראשית, ההצדקה הפוליטית-דמוקרטית, לפיה מדובר בזכות חיונית למשטר דמוקרטי, לצורך השתתפות אזרחים בהליכים.¹⁷ בתוך הצדקה זו, מתבטא הקשר ההדוק בין הזכות למידע לבין חופש הביטוי, שכן פרטים יכולים להעלות סוגיות לשיח הציבורי ככל שיש בידיהם את המידע הנדרש לצורך כך.¹⁸ שנית, ההצדקה הקניינית, לפיה המידע המצוי בידי רשויות הציבור הוא רכוש הציבור, ומידע זה נאסף למען הציבור.¹⁹ שלישית, ישנה הצדקה אינסטרומנטלית, לפיה חופש המידע הוא כלי להגשמת זכויות רבות נוספות, כוללות באופיו של המידע.²⁰ לבסוף, ההצדקה הרביעית מתייחסת לביקורת על הרשות, שכן מידע נדרש לצורך פיקוח על התנהלות מנגנוני השלטון ובלעדיו לא מתקיימת שקיפות שלטונית.²¹

¹⁰ שם, בעמ' 721.

¹¹ חאלד גנאים ומרדכי קרמניצר עברות נגד המשטר 87-88 (2008).

¹² ע"א 89/04 ד"ר יולי נודלמן נ' נתן שרנסקי, פס' 37 לפסק דינה של השופטת פרוקצ'יה (פורסם בנבו, 04.08.2008). כפי שנפסק על ידי השופטת פרוקצ'יה, "הערכים המתנגשים בין חופש הביטוי, לבין ההגנה על השם הטוב בהקשר לפגיעה באיש ציבור, מגינים על חופש הבעת הדעה והביקורת בשיח הציבורי, ומחייבים איש ציבור לקבל עליו ביקורת עניינית הוגנת, גם אם היא קשה, נוקבת, ואף פוגענית".

¹³ אהרן ברק כבוד האדם – הזכות החוקתית ובנותיה 727 (2014).

¹⁴ שם, בעמ' 728.

¹⁵ שם, בעמ' 727.

¹⁶ חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

¹⁷ שם, בעמ' 465.

¹⁸ שם, בעמ' 468.

¹⁹ שם, בעמ' 469.

²⁰ שם, בעמ' 471.

²¹ שם, בעמ' 472; יורם רבין ורועי פלד "הזכות החוקתית לקבל מידע" ספר דליה דורנר 502, 463 (ש' אלמוג, ד' ביניש וי' רותם עורכים, התשס"ט).

11. חסימת משתמשים ומחיקת תגובות יוצרות פגיעה שלה שתי פנים. נוסף לפגיעה בזכות לחופש המידע של המשתמש אשר לא יכול יותר לקבל מידע תדיר ושוטף נפגעת זכותם של כלל העוקבים אחר עמוד הפייסבוק. כך, שכן ציבור העוקבים אחר העמוד, לא ייחשף לעמדתו של הנחסם ולמידע שהוא מפרסם.

12. מחיקה של חלק מסוים מהתגובות על בסיס תוכן יוצרת מראית עין של שיח פתוח בעוד שבפועל מתקיים שיח חד-צדדי, שאינו מציג את התמונה המלאה בסוגיה, ולכן גם מטעה את הציבור. דומה כי אפשרות השיח בין נבחר הציבור למגיבים בעמוד הפייסבוק היא שמגשימה בצורה הטובה ביותר את הזכות לחופש מידע. הדיאלוג המתאפשר על ידי התגובות מפרה את הצדדים, שכן בזכותו הציבור נחשף, מעבר למידע המפורסם על ידי נבחר הציבור, למידע נוסף, הן מידע עובדתי והן לטענות הבוחנות את הסוגיות מזוויות שונות. כך הקוראים יכולים לקבל החלטות מושכלות ושלמות בעניין שעל הפרק.

13. הגנה על זכויות אלה מקבלות משנה תוקף במערכת בחירות, שכן חופש מידע במהותו מאפשר מעבר מידע החיוני לגיבוש דעה במסגרת חברה דמוקרטית.²²

היעדר חלופה אפקטיבית

14. לאור מעבר חלק מרכזי מהשיח הפוליטי בציבוריות הישראלית לרשתות החברתיות כאמור, אין חלופה אפקטיבית לניהול השיח הפוליטי בעמוד הפייסבוק של נבחר הציבור. אמנם, לכאורה המגיב יכול לפרסם את דבריו בעמודו האישי, אך יש בכך כמה מכשולים. ראשית, שיתוף הפוסט של נבחר הציבור והתייחסות אליו במסגרת הציבור מגיעה רק לקהל חבריו של המשתמש, אשר מצומצם משמעותית מקהל העוקבים של נבחר הציבור. כך, גם פתיחת עמוד פוליטי חדש לסוגיה שפרסם נבחר הציבור, שהרי אין זה פשוט לצבור קהל עוקבים. באופן דומה, עמודים קיימים בעלי קהל עוקבים רחב עוסקים בסוגיות חברתיות רבות, ולא רק פוליטיות, ולכן יש סיכוי נמוך לפרסם בהם את הדעה. שנית, לאור מידיות השיח הציבורי בסוגיות פוליטיות, לעיתים עד למועד כתיבת התגובה המפורטת, הפצתה בין עמודים בעלי עוקבים וההמתנה להעלאתה באחד מהם, הסוגיה כבר אינה רלוונטית ואינה מעוררת שיח ציבורי. רק התגובות לנבחר הציבור באותו העמוד על גבי אותו הפוסט שפרסם נבחר הציבור, היא שמאפשרת למשתמש לנהל שיח מידי ובלתי אמצעי עם אותו הקהל הרחב שנחשף לדברים מלכתחילה לגבי הסוגיה העדכנית בעלת חשיבות פוליטית, כך שהביקורת או השמעת הדעה תוכל להדהד ולהפרות את המערכת הדמוקרטית. נזכיר כי הפסיקה מכירה בכך שכדי לאמוד את מידת הפגיעה בחופש הביטוי, ואת חוקיות

²² ברק, לעיל ה"ש 17, בעמ' 714.

הפעולה השלטונית, יש לבחון את החלופות האפקטיביות לפומביות של הביטוי, וככל שאין חלופות אפקטיביות, עוצמת הפגיעה גדולה יותר.²³

15. נציין כי סוגיית חסימת משתמשים ומחיקת תגובות נידונה בבתי משפט גם במדינות

אחרות, בפרט לאחר שהוכרה חשיבות הזירה האינטרנטית להגשמת חופשי הביטוי של הפרט. כך לדוגמא, בארה"ב ב-25 ביולי 2017, נפסקה החלטה בבית-משפט מחוזי בוירג'יניה, שם נקבע כי חסימה במדיה חברתית מהווה הפרה של התיקון הראשון לחוקה של ארה"ב.²⁴ פסק הדין ציין כי תפקידה של נבחרת הציבור כללו גם שיח עם בוחריה, ובפתיחת עמוד פייסבוק יש כדי לפתוח פלטפורמה דיגיטלית להחלפת רעיונות ומידע. ב-7 בינואר 2019, בערעור בעניין זה, נפסק על ידי ערכאת הערעור בדומה להכרעה בבית המשפט המחוזי, כי חסימת משתמשים הינה הפרה של התיקון הראשון לחוקה.²⁵ כאשר מדובר בפסיקה תקדימית בקרב ערכאת ערעור בארצות הברית. בפסק הדין נפסק כי העמוד של נבחרת הציבור שימש כ"כלי משילות" בו הייתה לה שליטה אפקטיבית, ומכאן מהווה פורום ציבורי, בו התובע רשאי היה, בהתאם לתיקון הראשון לחוקה, להגיב בעניינים הנוגעים לפעילותה הציבורית של נבחרת הציבור.

16. ברוח דומה, הוגשה עתירה על-ידי המכון העוסק בתיקון הראשון באוניברסיטת קולומביה כנגד נשיא ארצות-הברית, דונלד טראמפ, בגין חסימת משתמשים בטוויטר. בפסק-הדין, הניתן במרץ 2018, נפסק כי חסימה של פרטים בגין הבעת עמדות פוליטיות אינה עומדת בתנאי התיקון הראשון לחוקה, ופוגעת בחופש הביטוי שלהם, ומכאן אינה חוקתית.²⁶ יצוין, כי ממשלת ארה"ב ערערה כנגד ההחלטה, והערעור טרם נידון בבית המשפט לערעורים.

17. גם במדינות אחרות, כגון קנדה, והאיחוד האירופי יש דיון ער בסוגיית חסימות משתמשים ומחיקת תגובות ברשתות החברתיות בידי פוליטיקאים וגופים ממשלתיים. בקנדה, הנשיא הנוכחי ג'סטין טרודו, פרסם הנחיות לשרי הממשלה כיצד להתנהל בחשבונותיהם ברשתות החברתיות. בנוסף, הנציב הרשמי של השפות הרשמיות של קנדה קבע כי על שר החוץ הקנדי, אשר משתמש בחשבון הטוויטר שלו במסגרת תפקידו כשר חוץ, אחריות כלפי הציבור.²⁷ פרוטוקול 10 לאמנה האירופית לזכויות אדם מעגן את חופש הביטוי כזכות אדם שמחייב את כל חברותה איחוד האירופי.²⁸ כאשר חופש הביטוי כולל החזקת, קבלת והפצת

²³ ראו לדוגמא עמ' 4058/16 עיריית גבעת שמואל נ' מכון אריק לפיוס סובלנות ושלוש ע"ש אריה צבי פרנקנטל הי"ד, פורסם בבנו, (26.6.2017), בג' 1983/17 מני נפתלי נ' היועץ המשפטי לממשלה (פורסם בבנו, 27.4.2017).

²⁴ Brian Davison v Loudoun county board of supervisors.

²⁵ Davison v. Randall, 2019 WL 114012 (4th cir. Jan. 7, 2019).

²⁶ Knight First Amendment Institute v. Trump, No. 1: 17-cv-05205 (S.D.N.Y.).

²⁷ Althia Raj, Politicians Accused of Violation Canadians' Rights by Blocking Them Online, *Huffpost* (March 8, 2017) https://www.huffingtonpost.ca/2017/08/02/politicians-accused-of-violating-canadians-rights-by-blocking-t_a_23062157.

²⁸ Art. 10 ECHR.

דעות בלי התערבות שלטונית עליהם²⁹. פסיקת בית הדין האירופי לזכויות אדם קבעה כי פרוטוקול 10 כולל גם את הזכות לקבל מידע מהרשויות הציבוריות, במובן שאסור להגביל את אפשרות הציבור להיחשף למידע שהן מפיצות, שכן הדבר חיוני למימוש חופש הביטוי של האזרחים³⁰.

18. גם בישראל הוגשה עתירה מנהלית בנושא חסימת משתמשים ברשתות החברתיות בבית-המשפט לעניינים מנהליים בחיפה³¹. בעתירה, טענו חברת מועצת העיר חדרה ואנשים נוספים שהם נחסמו מעמוד הפייסבוק של צביקה גנדלמן, ראש עיריית חדרה. אולם, העתירה נמחקה, לאחר שהעירייה וראש העיר התחייבו לפעול בהתאם לכללים שנקבעו על ידי נציב תלונות הציבור במשרד מבקר המדינה שצוינו לעיל, להסיר את חסימות העותרים, ואף לאפשר הסרת חסימות של אנשים שלא היו חלק מן ההליך. אך לאחרונה, בחודש ינואר 2019 בעקבות פניה מטעם הקליניקה לזכויות דיגיטליות וזכויות אדם במרחב הסייבר באוניברסיטה העברית הסיר שר התחבורה את חסימתו של מר יוסי סעידוב, פעיל חברתי הפעיל בין היתר בתחום התחבורה הציבורית. עוד נציין כי במענה לפניה מטעם מספר משפטנים העוסקים בתחום, וביניהם עו"ד דלית קן דרור פלדמן מהקליניקה למשפט טכנולוגיה ולסייבר באוניברסיטת חיפה, המחלקה למשפט ציבורי-חוקתי בייעוץ וחקיקה במשרד המשפטים עדכנו כי בכוונתם לבחון את סוגיית מחיקת תגובות וחסימת משתמשים בכל הקשור לחשבונות של שרים וסגני שרים ברשתות החברתיות.

19. לכאורה, שאלה היא האם נבחר ציבור מחויב לספק את המידע באמצעות הרשתות החברתיות, אולם כך או כך, **משבחר לעשות שימוש ברשתות הציבוריות, הרי שעליו לעשות זאת בהתאם לכללי המשפט החוקתי והמנהלי. לאור הפגיעות בזכויות כפי שתוארו לעיל בהרחבה, לעמדתנו, ככל שבחר נבחר ציבור לנהל עמוד ציבורי, שישמש כאפיק תקשורת עיקרי בינו לבין הציבור, אין לו סמכות לפגוע במסרים שנוגדים את מסריו, לחסום משתמשים ממעקב אחר העמוד, או למחוק הודעות על בסיס תוכן (זאת למעט במקרים חריגים בלבד, לפי אמות מידה סבירות).**

20. בכל הנוגע לחברי כנסת וחברי מועצות מקומיות נבקש להוסיף כי גם אם ניתן לטעון כי נבחרים אלה אינם כפופים לאותם הדינים החלים על שרים וראשי ערים בהיותם חלק מהרשות המבצעת לעמדתנו הדין החל עליהם בכל הנוגע לשאלה המשפטית שעל הפרק בהקשרם דומה. נזכיר כי חברי כנסת כפופים לכללי האתיקה של חברי הכנסת, הקובעים בין היתר כי חבר כנסת "נאמן הציבור וחובתו לייצג את ציבור בוחריו באופן שישתר את כבוד האדם, קידום החברה וטובת המדינה"³². מעבר לכך, על חבר הכנסת מוטלת החובה

Art. 10 §1 ECHR. ²⁹

Magyar Helsinki Bizottsag v. Hungary (App. No. 18030/11), [2016] ECHR 18030/11. ³⁰

עתמ (חי') 52592-08-17 שירלי עודד נ' צביקה גנדלמן ראש עיריית חדרה. ³¹

³² ס' 1א(2) לאתיקה של חברי הכנסת, כללי האתיקה והחלטות עקרוניות של ועדת האתיקה, מעודכן ליום 13 במאי 2016.

לפעול "לטיפול אמון הציבור בכנסת"³³, ובהתאם, להשתמש בתקציב הממשלתי המיועד לקשר עם הבוחר למטרה זו בלבד.³⁴ חברי מועצות מקומיות, אמנם אינם כפופים לכללי אתיקה ייעודיים, אולם גם הם מחויבים להצהיר עם תחילת כהונתם הצהרת אמונים לעניין שליחות המועצה.³⁵

סיכום

21. בהמשך לאמור לעיל, חסימת אדם או מחיקת תגובה שכתב, בעקבות פרסום תגובות שבהן הועברה ביקורת על פעולות נבחר הציבור פוגעת בזכות אותו אדם לחופש ביטוי ובזכות אותו אדם וכלל הציבור לחופש מידע ואינה חוקתית.

22. לעמדתנו על נבחר הציבור להימנע מלנקוט בפעולות אלה, למעט במקרים חריגים (לדוגמא תגובה שהתוכן שבה כשלעצמו אינו חוקי).

בברכה,

עו"ד דנה יפה

** הפניה נכתבה בסיוע הסטודנטים לינור ורטניק וגל יעקבי מאור מהקליניקה לזכויות דיגיטליות וזכויות אדם במרחב הסייבר, באוניברסיטה העברית.

³³ ס' 1א(4) לאתיקה של חברי הכנסת, כללי האתיקה והחלטות עקרוניות של ועדת האתיקה, מעודכן ליום 13 במאי 2016.

³⁴ ס' 26 להחלטת שבר חברי הכנסת (הענקות ותשלומים), התשס"א-2001.

³⁵ ס' 24 א לפקודת העיריות, התשכ"ד-1964.